

ERKEN ÇOCUKLUK VE
BAKIM HİZMETLERİNE YÖNELİK
TALEPLERİMİZ ve YASAL DURUM

01.01.2014

**kreş haktır
platformu**

www.kreshaktir.org

YAŞAMIN HER ALANINDA EŞİTLİK, BAKIM HİZMETLERİNDE ORTAK SORUMLULUK!

Çocuk bakımı sadece kadınların değil, erkeklerin de sorumluluğudur!

Kadınlara ve erkeklere yüklenen roller, toplumda cinsiyet eşitsizliğine sebep oluyor. Bu eşitsizlik nedeniyle, her türlü bakım yükünün (çocuk, engelli, yaşlı, hasta bakımı) ev içinde ve ücretsiz olarak kadınlar tarafından karşılanması bekleniyor. Oysa bakım yüklerinin kadın-erkek ayrımı olmadan ev içinde ve dışında eşit olarak paylaşılması gerekir. Diğer yandan bakım hizmetleri, kamusal bir hizmet olarak devlet tarafından düzenlenmelidir. Bu noktada, çocuk bakımı da sadece kadınların sorumluluğunda görülemez, ebeveynlerin ortak sorumluluğudur. Çocuk bakım ve eğitim hizmeti veren kreş, gündüz bakımevi gibi kurumlara ilgili düzenlemeler devlet tarafından üstlenilmelidir.

Peki, nasıl bir kreş istiyoruz?

Çocuk bakım hizmetinin bir "hak" olmasından hareketle 14 ilde birçok kadın, kadın örgütü, sendika ve meslek örgütlerindeki kadın yapıları olarak çocuk bakımının nasıl olması ve kim(ler) tarafından karşılanması gerektiğini tartışmak üzere atölye çalışmaları yürüttük, ortak sözümüzü oluşturduk.

Çocukların yaşadığı her yerde, her çocuğa uygun kreş!

- **Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve her türlü ayrımcılığa karşı**
 - Kreşlerde verilen eğitimler, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, dinsel, sınıfsal, etnik ayrımcılık gibi her türlü ayrımcılığa karşı olmalıdır. Çalışanlar ve öğrencilere karşı da bu ayrımcılıklar yapılmamalıdır.
 - Çocuk bakım hizmeti, toplumsal cinsiyet rollerini aşındıracak şekilde verilmelidir. Bakım hizmetini hem kadın, hem erkek çalışanlar vermelidir. Çalışanlar, çocuk gelişimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi almış olmalıdır.
- **Ücretsiz, ulaşılabilir, güvenli, 7/24 açık**
 - Kreş hizmeti, bir sosyal hak olarak ücretsiz şekilde verilmelidir. Çocuklara verilen bakımın ve eğitimin kalitesini, ebeveynlerin gelir düzeyleri arasındaki farklar ve eşitsizlik etkilememelidir.
 - Aynı şekilde, kreşler kırdaki, kentte, köyde vs. yaşama ayrımı olmadan her çocuğun

ulaşabileceği yerlerde yapılmalıdır. Ulaşım zorlukları çocukların kreşe gitmesini engellememelidir, gerekli önlem alınmalıdır.

- Kreşler, çocukların sağlığını ve can güvenliğini gözetmelidir.
- Kreşler, vardiyalı çalışanların çocukları için 24 saat açık olmalıdır. Özellikle ebeveynin evde ya da dışarıda tam gün çalıştığı bir düzende, kreş hizmeti vermenin yanı sıra, 4+4+4 sistemi nedeniyle yarım gün okula giden ilköğretim öğrencilerinin gün içinde ders çalışıp, sosyalleşebilecekleri merkezlerinde oluşturulması gerekmektedir.
- **Mahalle, İşyeri, Organize Sanayi Bölgesi (OSB) kreşleri gibi çeşitli modelleri olan**
 - Ebeveynlerin ihtiyaçlarına göre çocuk bakım hizmeti çeşitleri değişebilir. Bu sebeple, mahalle kreşleri, işyeri kreşleri, Organize Sanayi Bölgesi (OSB) kreşleri gibi çeşitli kreş modelleri var olmalı, çocuklarını nasıl bir kreşe göndereceklerinin tercihi ebeveyne bırakılmalıdır.
 - Bu şekilde, her ebeveyn ev içinde/dışında ve ücretli/ücretsiz çalışma durumundan bağımsız olarak bu hizmetten yararlanabilecektir. Böylelikle çocuk bakım yükü, kadınların toplumsal yaşamın her alanına katılabilmesi ve özgürleşebilmesinin önünde bir engel olmaktan çıkabilir.
 - Kreş hizmeti, sadece dışarıda kayıtlı çalışanların sayısal verisi ile değil ev içi ve ev dışındaki çalışan ebeveynlerin çocuklarını da kapsayacak biçimde sağlanmalıdır.
 - Ebeveynlerin dışarıda çalıştığı durumda, çalışma düzenine (vardiya sistemi, yarı zamanlı, vb.) uygun olarak ve kadrolu ya da sözleşmeli olarak çalışması gözetilmeden işyerinde bakım hizmeti olanağından yararlanmalıdır.
- **Düzenlenmesi devlet tarafından üstlenilen**
 - Tüm kreş modellerine yönelik düzenlemeler, devlet tarafından üstlenilmelidir.
 - Kreşler kamu, işveren, yerel yönetimler ve kooperatifler tarafından açılabilir; ancak ilgili tüm yasal ve idari düzenlemeler devlet tarafından belirlenmeli ve yürütülmelidir.
 - Kreşlerle ilgili yönetmelik ve esaslar net ve uluslararası standartlara uygun

olmalı, var olan iktidara göre kreş politikaları şekillenmemelidir.

- Yerel yönetimlerin ve kooperatiflerin kreş açması için gerekli yasal değişiklikler yapılmalıdır.
- İşyerlerinde emzirme odası ve çocuk bakım hizmeti verilmesi zorunluluğu kadın çalışan sayısı üzerinden değil, toplam çalışan sayısı üzerinden uygulanmalıdır. İşverenlerin kreş ve emzirme odası açma yükümlülüğünü yerine getirip getirmediikleri sıkı bir şekilde denetlenmeli, bu yükümlülüğe uymayanlara yaptırımı yüksek cezalar uygulanmalıdır.

- **Eşdeğer nitelikte ve denetlenebilir**

- Kreşlerde verilen bakım ve eğitim hizmeti belli bir standartta olmalıdır. Verilen hizmet, bölgeden bölgeye, ilden ile, mahalleden mahalleye değişmemelidir. Ancak, her yerin kendi koşulları verilen bakım ve eğitim hizmetinde esas alınmalıdır. Bu noktada, kreşlerin çocukların kültürel aidiyetlerine, ana diline ve sosyo-ekonomik koşullarına yönelik ayrımcılık içermemesi gerekmektedir.
- Kreşler çocukların gelişimini sağlayacak (beslenme, materyal, oyuncak) donanımda olmalıdır.
- Ayrıca kreşler, engelli çocukların ihtiyaçları göz ardı edilmeden düzenlenmelidir.
- Özel bakım gerektiren hastalığı bulunan çocuklar için de gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Kreşlerin denetimi, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı çalışan sosyal çalışmacı ve uzmanlar ile STK'lar ve ebeveynlerin de içinde bulunacağı bir kurul tarafından belli sürelerle yapılmalıdır.
- Standart eğitim müfredatı internet üzerinden herkese açık olmalıdır. Böylece ebeveynler, çocuklarının gelişimini ve kreşlerin söz konusu faaliyetleri yerine getirip getirmediğini takip edebilirler.

MEVCUT YASAL DURUM

VE YASAL DÜZENLEMELERE İLİŞKİN ÖNERİLERİMİZ

KREŞ HAKTIR PLATFORMU olarak bakım hizmetlerinin, kamusal bir hizmet olarak devlet tarafından düzenlenmesi gerektiğini savunuyoruz. Bakım hizmetlerinin devlet tarafından sunulmasından kastımız; kamu, işveren, yerel yönetimler ve kooperatifler tarafından açılacak anaokulu, emzirme odaları ve kreşler vs... ile ilgili tüm yasal ve idari düzenlemelerin devlet tarafından belirlenmesi ve denetlenmesidir.

Devletin Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasına Yönelik Sorumluluğu

Türkiye'nin taraf olduğu iki uluslararası düzenlemede cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda yükümlü olduğu açıkça belirtilmiştir:

1- **Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)'nin** “Siyasal, Ekonomik ve Kültürel Alanlarda Tedbir Alma Yükümlülüğü” başlıklı 3. maddesi “Taraf Devletler kadınların tam olarak gelişmelerini ve ilerlemelerini sağlamak üzere, *erkeklerle eşitlik temeline dayanan* insan haklarını ve temel özgürlüklerini güvence altına almak ve kullanmalarını sağlamak amacıyla, mevzuat çıkarmak da dahil her alanda ve **özellikle siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda gerekli her türlü tedbiri** alır” demektedir.

CEDAW'ın **11. maddesi** ise istihdamdaki ayrımcılığın önlenmesi konusunda devletleri yükümlü kılarken, **maddenin 2 c bendinde** bu ayrımcılığın işyerlerindeki kreşlerle ilgili boyutu somutlaştırılmıştır: “Özellikle *çocuk bakımevleri ağının tesisi* ve geliştirilmesi yoluyla anne ve babanın aile yükümlülüklerini, görev sorumlulukları ve *kamu hayatına katılma* ile birleştirmeyi mümkün kılan destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik etmek,”

Ek olarak **5. maddenin b** bendinde “çocuk bakımında eşit sorumluluk” ilkesi, ayrıntılı bir düzenleme ile ele alınmakta, yine devletin bu konudaki sorumluluğuna dikkat çekilmektedir: “Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmasını ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde *kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınmasını* öngören ve her halükârda çocukların menfaatlerini her şeyden önce gözetilen anlayışa dayanan bir aile eğitimini sağlamak” denilmektedir.

İş Kanunu'nda yer alan, ayrımcılıklara yönelik düzenlemeler içeren 5. maddeye CEDAW'ın yukarıda belirtilen hükümleri doğrultusunda işlerlik kazandırılmamış olması, Türkiye'de fiili bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ek olarak; bilindiği gibi Anayasa'nın 90.maddesi, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmaların kanun hükmünde olduğuna ve ulusal kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınacağına hükmederek, ulusal hukukun uygulanmasında uluslararası yasal metinlerin önemine dikkat çekmiştir.

Sonuç olarak işyerlerinde kreş olmaması ya da kreşlerin varlığını kadın çalışanların varlığına bağlayan düzenlemeler, ulusal ve uluslararası düzeyde ayrımcılık olarak kabul edilen yasal bir ihlaldir.

2- **AVRUPA SOSYAL ŞARTI'nın ailevi sorumlulukları olan çalışanların fırsat eşitliği ve eşit muamele görme hakkı** başlıklı 27. maddesi “Akit Taraflar, ailevi sorumlulukları olan kadın ve erkek çalışanlar ve bunlarla diğer çalışanlar arasında fırsat eşitliği ve eşit muamele görme hakkının etkili bir biçimde kullanılabilmesini sağlamak amacıyla; aşağıdaki konularda uygun önlemleri almayı taahhüt ederler.

a. Mesleki yönlendirme ve eğitim konularında alınacak önlemler de dahil olmak üzere, **ailevi sorumlulukları olan çalışanların istihdam edilmesi ve istihdam edilmeye devam edilmesinin** yanı sıra, bu sorumluluklar nedeniyle **işten ayrılanların yeniden istihdam edilmesi.**

b. **Çalışma koşulları ve sosyal güvenliğe** ilişkin gereksinimlerinin dikkate alınması.

c. Özellikle **kreş hizmetleri** ve diğer çocuk bakımı ile ilgili düzenlemeler olmak üzere, **kamusal ya da özel hizmetleri geliştirmek ya da teşvik etmek**” şeklinde düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu uluslararası düzenlemelere uygun olarak, kadın erkek eşitliğinin sağlanması konusundaki sorumluluğunu anayasal düzeyde ifade etmiştir:

Anayasa m. 10: Kanun Önünde Eşitlik

“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar”

Türkiye’de Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmetleri Veren Kurumlar

ve İlgili Düzenlemeler

Türkiye’de erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın bünyesinde sunulmakta, açılan kreşlerin yasal standartlara uygunluğunun denetimi Milli Eğitim Bakanlığı, işyeri kreşlerinin açılıp açılmadığının denetimi ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yapılmaktadır.

Türkiye’de sunulan erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerini beş başlık altında sınıflandırmak mümkündür:

- 1- Milli Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Okul Öncesi Eğitim Kurumları
- 2- Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne Bağlı Kreş ve Gündüz Bakımevleri
- 3- Kamu kurumlarının kendi personeli için açtıkları kreşler ve gündüz bakımevleri / oda ve yurtlar
- 4-İşverenlerin kendi personeli için açtıkları kreşler ve gündüz bakımevleri /oda ve yurtlar
- 5- Yerel Yönetimlerin Çocuk Bakımevleri Açmaya İlişkin Yetkileri

1- İŞVERENLERİN KENDİ PERSONELİ İÇİN AÇTIKLARI KREŞLER VE GÜNDÜZ BAKİMEVLERİ / ODA VE YURTLAR

* 0/6/2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında çıkarılan *Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Yurtlarına Dair Yönetmelik*’te işyerlerinin kreş ve gündüz bakımevi açma yükümlülüğü kadın çalışan sayısı üzerinden düzenlenmiştir.

Mevcut düzenleme şu şekildedir:

- * **13. maddeye** göre *150’den çok* kadın çalışanı olan işyerlerinde, *0-6 yaşındaki* çocukların bırakılması, bakımı ve emziren çalışanların çocuklarını emzirmeleri için *işveren tarafından, çalışma yerlerinden ayrı ve işyerine yakın* bir yurdun kurulması

zorunludur. Yurt, işyerine *250 metreden daha uzaksa işveren taşıt sağlamakta yükümlüdür.*

* Yine **13. maddeye** göre *100-150 kadın* çalışanı olan işyerlerinde, emziren çalışanların çocuklarını emzirmeleri için *işveren* tarafından, çalışma yerlerinden ayrı ve işyerine *en çok 250 metre uzaklıkta bir emzirme odasının* kurulması zorunludur.

* **Madde 14'e** göre oda ve yurtlardan, *kadın çalışanların çocukları ile erkek çalışanların annesi ölmüş veya velayeti babaya verilmiş çocukları* faydalanırlar. Odalara 0-1 yaşındaki, yurtlara velisinin isteği üzerine ilkokula kaydı yapılmayan 66 aylığa kadar çocuklar alınır.

* **Madde 13/3'te** "İşverenler, *ortaklaşa oda ve yurt* kurabilecekleri gibi, oda ve yurt açma yükümlülüğünü, *kamu kurumlarınca yetkilendirilmiş yurtlarla yapacakları anlaşmalarla da* yerine getirebilirler." düzenlemesi ile işverenlere dışarıdan hizmet alma olanağı sağlanmıştır.

Yönetmeliğin 23. maddesinde işyerlerinin kreş ve gündüz bakımevleri konusundaki yasal yükümlerini yerine getirip getirmediği konusunda ÇSGB'ye işyeri denetimleri dışında bir öndenetim olanağı tanınıyor. Bu maddeye işlerlik kazandırılmasının gerek kreş ve gündüz bakımevlerinin sadece işleyişe değil işyerlerinin açılmasına dair bir önkoşul olarak vurgulanması, gerekse işyeri denetimleri konusunda Bakanlığın işyükünün azaltılması açısından önemli bir düzenleme olduğu kanısındayız.

* **MADDE 23/1'de İşverenler, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu** kapsamındaki işyerlerinde *açtıkları oda ve yurtlarla ilgili bilgi ve belgeleri, açılma tarihinden itibaren en geç 30 gün içinde bir rapor halinde Millî Eğitim Bakanlığı ile bağlı oldukları Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne* gönderirler.

Ancak; KREŞ HAKTIR PLATFORMU olarak, devletin kadın erkek eşitliğinin sağlanması konusunda, yukarıda da değindiğimiz uluslararası ve anayasal yükümlülükleri gereği işyerlerinde kreş ve gündüz bakımevlerinin açılmasının sadece kadın çalışan sayısı üzerinden belirlenmesi düzenlemesinin, anayasanın ihlali olduğundan, değiştirilmesi gerektiğini savunuyoruz. Yanı sıra bu düzenleme, kreş haklarından faydalanabilmek açısından işçilere, Devlet Memurları Kanunu'nda memur çalışanlar için öngörülenden farklı yükümlülükler getirerek işçi ve memur arasında eşitsizliğe yol açtığından, yine Anayasa'nın kanun önünde eşitlik ilkesiyle çelişmektedir.

Belirtmek gerekir ki; ilgili düzenlemenin uygulanması konusunda iki güncel sorun bulunmaktadır:

Kreş ve gündüz bakımevleri yükümlülüğü olan işyerlerinin bu yükümlülüğü yerine getirip getirmediğiyle ilgili denetim ÇSGB tarafından gereğince yerine getirilmemektedir.

150 üstü kadın çalışan koşulunun olması, işletmelerin büyük çoğunluğunu küçük ve orta işletmelerin oluşturduğu Türkiye'de işyerlerinin yaklaşık yüzde 70'inin yasal zorunluluk dışında kalması anlamına gelmektedir.

2- KAMU KURUMLARININ KENDİ PERSONELİ İÇİN AÇTIKLARI KREŞLER VE GÜNDÜZ BAKIMEVLERİ / ODA VE YURTLAR

* Devlet Memurları Kanununun 191. maddesinde düzenlenmiş olan *Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Çocuk Bakımevleri Hakkında Yönetmelik*'in 2. maddesi'ne göre kurumun bağlı veya ilgili olduğu bakanın onayı alınmak suretiyle kurumca istihdam edilen memurların **0-6 yaş grubuna giren en az 50 çocuğu** için kurumun idari ve mali işlerle ilgili birimine bağlı olarak bakımevi **açılabilir**.

* **Madde 3'e** göre bu bakım evlerinin **süt çocukları için emzirme, emekleme ve bez değiştirmeye, oyun yaşındaki çocuklar için oyuna** tahsis edilebilecek nitelikte **ayrı bölümleri** kapsamaları **sarttır**.

* **Madde 13'e göre çocuk bakımevi hizmetleri ücretlidir.** Her çocuk için alınacak aylık ücret, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (yeni adıyla Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü) görüşü de alınmak suretiyle, **her mali yıl başında Maliye Bakanlığınca belirlenir.**

* **Madde 20'ye göre il ve ilçe merkezlerinde memurların 0-6 yaş grubuna giren en az 50 çocuğun** bulunması durumunda giderlerinin ilgili kurumlarca bakımevinden yararlanacak çocuk sayısı ile orantılı olarak **ortaklaşa karşılanması** şartıyla mülki idare amirinin denetimi ve gözetiminde bakımevi **açabilir.**

* **Ek Madde 1'e göre** Kamu kurum ve kuruluşlarınca açılacak Çocuk Bakımevlerinin Yönetmelik Esaslarına **uygunluğu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Eğitim faaliyetleri ise Millî Eğitim Bakanlığı tarafından denetlenir.**

* **Madde 2'ye yapılan ek'e göre kurumlar** açtıkları çocuk bakımevi ile ilgili bilgi ve belgeleri açtıkları tarihten itibaren **en geç 30 gün** içinde bir **rapor** halinde **Millî Eğitim Bakanlığı ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğüne gönderirler.**

KREŞ HAKTIR PLATFORMU olarak Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Çocuk Bakımevleri Hakkında Yönetmelik'te çocuk bakımevi açma zorunluluğu getirilmemiş olmasının yasal bir eksiklik olduğuna dikkat çekmek istiyoruz. Bu düzenleme, yapılan çalışmalarda kadın istihdamının önündeki en büyük engellerden biri olarak çocuk bakımına yönelik bir hizmetin sunulması konusunda devletin yükümlülüğünün üzerini örtmekte, Anayasanın kanun önünde eşitlik, sosyal devlet olma yükümlülükleri ve çalışma hakkıyla ilgili maddeleri ile çelişmektedir.

Yanı sıra çocuk bakımevine kabulü düzenleyen 11. madde, anne ve babanın ayrı kurumlarda çalışması durumunda çocuğun annesinin çalıştığı kuruma bağlı bakımevine kabul edilmesi yine yukarıda ifade ettiğimiz anayasal ilkelerin ihlali anlamına geldiğinden, Platform olarak çocuğun hangi bakımevine gideceğinin erkek ve kadın memurunun tercihine bırakılması gerektiğini savunuyoruz.

3- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI'NA BAĞLI OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI MEB bünyesindeki okul öncesi eğitim kurumları şunlardır:

Anaokulu: 37-72 ay çocuklarının eğitimi amacıyla açılan okulu,

Ana Sınıfı: 60-72 ay çocuklarının eğitimi amacıyla örgün eğitim kurumları bünyesinde açılan sınıfı,

Uygulama Sınıfı: 36-72 aylık çocukların eğitimi amacıyla Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okul öncesi eğitimle ilgili program uygulayan eğitim-öğretim kurumları bünyesinde açılan sınıfı

Okul Öncesi Eğitim Kurumu: Okul öncesi çağı çocuklarına eğitim veren resmî ve özel okul öncesi eğitim kurumu

Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'te,

* **Madde 11\c'ye göre** Şehit, harp malûlü, gazi çocukları, anne ve babası veya bunlardan birisi ölmüş ya da anne-babası ayrılmış, ekonomik durumu yetersiz olan ailelerin çocukları ile özel eğitim gerektiren çocuklara **öncelik** tanır.

* **Madde 11\g'ye göre** kurumlara, **kapasitenin 1/10** u oranında şehit, malûlü, gazi ve yoksul aile çocukları **ücretsiz kabul** edilir. Ücretsiz kayıt yaptırmak isteyenler, Ek 5 **inceleme formunu** doldurup belgeleriyle birlikte seçici komisyona teslim ederler. **Seçici komisyon**, bu formdaki bilgileri belgeye dayalı olarak inceler, ücretsiz kayıt yapılıp yapılamayacağına karar verir.

* **Madde 35'e göre** ücret tespit komisyonu eğitime destek sağlanması amacıyla çocukların beslenme, temizlik ve sağlık giderleri ile kurumun/ana sınıfı ve uygulama sınıfının genel temizlik ve diğer hizmetleri için **velilerden alınacak aylık ücreti** tespit eder.

Ayrıca Madde 35'e göre, **velilerin kendi aralarından seçecekleri iki temsilci** de Okulun bulunduğu il/ilçe millî eğitim müdürünün başkanlığında toplanan Ücret Tespit Komisyonu üyeleri arasındadır.

* **Madde 36**'ye göre tespit edilecek *aylık ücretin tavanı* hiçbir şekilde okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesini engelleyecek, velilerin ekonomik durumlarını zorlayacak şekilde *yüksek tutulamaz*.

Not: Ücret tespit komisyonunun belirlediği tavan ve taban ücretler ilgili linkte ilan edilmektedir.

(http://istanbul.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_06/13094244_valilik_oluru_20132014.pdf)

Ancak Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik'ten farklı olarak, Komisyon tarafından belirlenen ücretlerin velilere nasıl duyurulacağına ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır.

Bu nedenlerle Platform olarak ilde eğitim ve/veya çocuk hakları gibi hak alanında çalışma yürüten sivil toplum örgütlerinin, gerek Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, gerekse Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik gereğince toplanacak *ücret tespit komisyonlarına katılımının*, düzenlemelerde öngörülen koşullar doğrultusunda uygun ücretin belirlenmesi ve sürecin halk odaklı takibi açısından önemli bir adım olacağını düşünüyoruz.

4- ÇOCUK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE BAĞLI KREŞ VE GÜNDÜZ BAKİMEVLERİ

* **Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ve Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik'in 21. maddesine** göre *hafta içi mesai saatlerine ilave olarak* gece saatleri, hafta sonu tatilleri, resmi tatiller, milli ve dini bayramlar ve diğer günlerde de faaliyetlerini sürdürmek isteyen kurucular, *bir dilekçe ile İl Müdürlükleri'ne başvururlar*.

* **Madde 22**'ye göre iklim koşulları ve tadilat nedeniyle hizmeti veren kurumlar *en çok 2 ay tatil* edilir. Bu süre içinde velilerden *ücret alınmaz*. Maddenin g bendinde ise bunun dışındaki tatil gece, yarım gün ve saatlik bakım ücretlerinin komisyon tarafından ayrıca tespit edileceği belirtilmiştir.

* **Madde 27'ye göre** kuruluşların kapasitelerine göre *en az iki çocuk olmak üzere yüzde 5 ücretsiz kontenjan* kullanılır. Bu sayı, kuruluşun kapasite sayısı haricinde kullanılır. *Sosyal Çalışmacı* tarafından düzenlenecek *sosyal inceleme raporuna göre* değerlendirilir;

- Ekonomik gücü yeterli olmayan ailelerin çocukları,
- Ekonomik gücü yeterli olmayan, anne ve babası ölmüş olup, bir yakını tarafından bakılan çocuklar,
- Ekonomik gücü yeterli olmayan tek ebeveyni ile yaşayan çocuklar,
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (ASPB/ÇHGM) Kadın Konukevlerinde bulunan kadınların çocukları,
- Cezaevlerinde bulunan kadın mahkumların çocukları
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda (ASPB/ÇHGM) korunma altında bulunan çocuklar,
- Şehit ve malûl gazi çocukları,
- Ekonomik gücü yeterli olmayan engelli ebeveyni olan çocuklar.

2013 yılında yürürlüğe giren **Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği** gereğince *sosyal hizmet merkezleri de erken çocukluk eğitiminin verilmesinde sorumlu* kurumlardır.

Çocuklara ve ailelerine yönelik koruyucu, önleyici, destekleyici, geliştirici, rehberlik ve danışmanlık odaklı sosyal hizmetlerin, hizmete erişim kolaylığı esasıyla bir arada ve gerektiğinde kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler ile işbirliği içinde sunulduğu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı sosyal hizmet merkezlerinin, kuruluş ve işleyişine, yürütecekleri hizmetlere ilişkin usul ve esaslar ile merkezde çalışan personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemek m. 1'de yönetmeliğin amaçları arasında belirtilmiştir.

Ayrıca madde 7 – b'de Merkezin görevleri "**Çocukların ve gençlerin sağlıklı gelişimini temin etmek** üzere; çocuklara ve gençlere yönelik sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak" olarak belirtilmiştir.

Bu maddeler doğrultusunda, sosyal hizmet merkezlerinin, çocuklara yönelik hizmetlerin sağlanması açısından fiilen ve/veya ilgili kurumlarla işbirliği içinde erken çocukluk hizmetlerinin sunumunda daha aktif bir rol üstlenmesini bekliyoruz.

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik'teki 24. maddenin b bendinde *Ücret tespit Komisyonu*'nun, Valiliğin Başkanlığında veya görevlendireceği bir Vali Yardımcısı başkanlığında İl Müdürü, Belediye, Defterdarlık, Ticaret Müdürlüğü temsilcileri ile il dahilindeki kurucuların kendi aralarında bir yıl için seçecekleri bir temsilciden kurulacağı belirtilmektedir.

c bendinde ise "*çevrenin sosyo-ekonomik şartları*"nın ücret tespitinde dikkate alınacak koşullardan biri olduğu ifade edilmektedir.

Yine 24. maddede yeni ücretlerin en geç mali yıl başını takip eden üçüncü ay başından itibaren uygulanacağı, *uygulanacak ücretlerin kuruluşun velilerce görülebilecek bir yerine asılması gerektiği* belirtilmektedir. H bendi gereğince, belirlenen miktarın üzerinde ücret aldıkları tespit edilen kuruluşlar hakkında 28 inci maddenin (b) bendi hükümleri çerçevesinde işlem yapılır.

Ayrıca Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'te ücret tespit komisyonunun taban ve tavan fiyatları tespit edeceği belirtilmiş, Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik kapsamında kurulacak ücret tespit komisyonlarının ise taban ve tavan fiyatlarını belirlemesi ilde birden fazla özel kreş olması koşuluna bağlanmıştır. Benzer şekilde, Kamu Sosyal Tesislerine İlişkin Tebliğ (Sayı: 2013-3)'de "Kreş ve Çocuk Bakımevleri Ücretleri" başlığı altında, kreş ve çocuk bakımevlerine kabul edilecek Devlet memurları ile diğer kamu personelinin her çocuğu için aylık bakım ücreti asgari 124,00 TL olarak tespit edilmiştir.

Kamu kurum ve kuruluşlarına ait MEB'in 2004 tarihli Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliğinin 35-37. maddelerinde eğitime destek sağlanması amacıyla, velilerden aylık ücret alınacağı belirtilmektedir. Bu maddeler değişmeli ve ücretsiz hale getirilmelidir.

Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik ve son olarak Kamu Sosyal Tesislerine İlişkin Tebliğ'de kreşler için taban ücret belirleneceğini belirten hükümler yeniden düzenlenmeli, kamusal bir hizmet olan kreşlerin ücretsiz olması sağlanmalıdır.

5- YEREL YÖNETİMLERİN ÇOCUK BAKİMEVLERİ AÇMAYA İLİŞKİN YETKİLERİ

5393 sayılı Belediye Kanununun **14. maddesinde** yer alan “**Belediyelerin okul öncesi eğitim kurumları açabilir**” düzenlemesi **Anayasa Mahkemesi’nin** E. 2005/95, K.2007/5 sayılı kararı ile, ilgili düzenlemenin belediyeleri kamu hizmetinin görülmesi yönünden ‘genel görevli’ kılan içeriğini gerekçe göstererek 24/01/2007 tarihinde **iptal** edilmiştir. Anayasa’nın 126 ve 127. Maddelerine göre yerel yönetimler yerel ortak gereksinimlerin karşılanması yönünden görevlendirilebilmektedir.

Dünyada bakım hizmetleri alanında karşımıza çıkan örnekler, bakım hizmetlerinin yerel yönetimlerce sunulmasının; ihtiyacın etkin bir biçimde saptanması ve sunulması, kadınların yerel yönetimler tarafından sağlanan temel hizmetlere ulaşabilmesi açısından gerekli olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan, bakım hizmetlerinin merkezi yönetimin sorumluluk alanına giren “genel” bir içeriği bulunmakla birlikte, belediye sınırları içerisindeki kadın vatandaşların belediye hizmetlerinden faydalanabilmesi açısından “yerel” bir niteliği de barındırmaktadır.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu (10.07.2004) m.7/v’e göre “*yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak*” Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları arasındadır (Belediyelerin *çocuklar ve kadınlar için korunma evleri açma yükümlülüğü*, nüfusu 50.000’i geçen yerlerdeki belediyelere verilmişken 2012 yılındaki bir düzenleme ile *nüfusu 100.000’i geçen belediyeler* olarak değiştirilmiştir).

2005 tarihli 5393 Sayılı **Belediye Kanunu** m. 14/2 uyarınca belediyenin görevleri arasında “... sosyal hizmet ve yardım hizmetleri yapar veya yaptırır” yer almaktadır.

Bakım hizmetlerinin sağlanması belediyeler için yasanın tanımlanmış olan sosyal hizmet yükümlülüklerinin kapsamına girmektedir.

İl özel idarelerinin sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri ile ilgili görevleri **5302** sayılı **İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6. maddesinin (a) fıkrası** ile düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm ile il özel idareleri il sınırları içinde mahalli müşterek hizmetler kapsamında olmak şartıyla “gençlik ve spor, sağlık, kültür, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, *çocuk yuvaları* ve yetiştirme yurtlarına” ilişkin hizmetleri yapmakla *görevlendirilmiştir.*

Yürüttüğümüz çalışmada özellikle Belediyelerce sosyal yardım kapsamında açılan kreş hizmetlerinden faydalanmada şeffaflık sorunu dile getirilmiştir. Çoğunlukla belediyelerde çalışanların çocuklarına öncelik verildiği ve böylelikle kontenjanın dolduğu belirtilmiştir. Bu konuda, Sayıştay Temyiz Kurulu 1.02.2013 tarih ve 36575 sayılı kararıyla, 5393 sayılı Kanunun 60. maddesinin i bendinde "Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal yardım ve yardımların" belediyenin giderleri olduğuna dikkat çekmiş, ancak memur personelinin çocuklarının belediye sınırları içinde yaşayan fakir, muhtaç ve dar gelirli aileler arasında değerlendirilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir.

Talebimiz, Anayasa m. 10 ve m. 41 gereği, kreş hizmetlerinin kayıtlı çalışanlar dışındaki ebeveynlerin çocuklarına da sunulmasıdır.

Herkesin kanun önünde eşit olduğuna hükmeden **Anayasa'nın 10. Maddesi** “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz” demektedir.

41. maddeye göre ise “Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir”

Türkiye’de vardiyalı çalışma, 4+4+4 eğitim sisteminin yarattığı boş zaman aralıkları gibi istihdam ve eğitim sistemi gereğince ortaya çıkan koşullar, 8-5 saat aralığına dayanan tek modelli çocuk bakım sistemlerini işlevsiz kılmaktadır. Ancak KREŞ HAKTIR PLATFORMU olarak evde ücretsiz çalışan kadınların anne kimliklerinin yanı sıra bir kadın olarak çocuklarından ayrı sosyalleşme hakları olduğunu, kamusal hizmetlerin bu sosyalleşmeyi gözetir biçimde 7/24 açık, farklı kreş modelleriyle kurgulanması gerektiğini düşünüyoruz. Bu

hak CEDAW’da yer alan, kadınların “kamu hayatına katılma hakkı” kapsamında da düşünülmelidir.

Not: Farklı kreş modeli önerileri konusunda UNICEF’in dünyada uygulanan modellerden yola çıkarak 2013 yılında hazırladığı “Toplum Temeli Erken Çocukluk Hizmetleri Sunumu Klavuzu”nda “Toplum Temeli Erken Çocukluk Hizmetlerine Yönelik Olarak Önerilen Modeller” başlıklı bölüme bakılabilir.

Kreşlerin Denetimi

Kreşler, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı sosyal çalışanlar ile STK ve ebeveynlerin oluşturduğu bir kurul tarafından denetlenmelidir.

CEDAW’ın 2. maddesinin f bendi, devletleri kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan mevcut yasaları, hukuki düzenlemeleri, gelenekleri ve uygulamaları değiştirmek veya kaldırmak için gerekli her türlü tedbiri almak"la yükümlü kılmıştır. Bu yükümlülük devletlerin kadına karşı ayrımcılık kapsamına giren alanlarda gerekli denetimlerin yapılması konusunda devletleri sorumlu tutmaktadır.

Öncelikle 9. Kalkınma Planı’ndaki ***eğitim reformunun gerçekleşmesi için denetim mekanizmalarının çalıştırılması*** ile ilgili düzenlemeler kreşlerin denetimini de içerecek şekilde değerlendirilmelidir. Zira son kalkınma planında yer alan 370 ve 563. maddelerde de ***kamu kurum ve işletmelerinde iç denetimin artırılması*** öngörülmüştür.

Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Çocuk Bakımevleri Hakkında Yönetmelik m.2 Ek m.1 uyarınca, kamu kurum ve kuruluşlarınca açılacak çocuk bakımevlerinin Yönetmelik esaslarına uygunluğu, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, eğitim faaliyetleri ise MEB tarafından denetlenir.

MEB’in 2004 tarihli Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliğinin 35. ile 37. maddeleri arasında gereğince velilerden alınacak aylığın hangi ölçütler ve prosedürler göz önünde bulundurularak belirlendiği ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

2828 Sayılı Sosyal Hizmet Kanunu m 35. Maddesine göre Sosyal hizmet kuruluşları yılda en az bir defa Kurumca denetlenir ve kontrol ve denetlemeye ilişkin esaslar yönetmelikle

düzenlenir. Ancak **Kanun'a 12.07.2013 tarihinde yapılan bir değişiklikle "Müeyyideler" başlıklı 35/A maddesi eklenerek Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri İle Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik'e** tabi bütün kuruluşlara ilişkin yaptırımlar ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Buna göre belirlenen koşullara uymayan kurumlara il müdürü tarafından idari para cezası verilmekte, bu para cezasının ödenmemesi halinde ikinci bir para cezası uygulanmaktadır. Bir yıl içinde beş defa idari para cezası uygulanan kuruluş ise, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından kapatılır.

Bir de **6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 24. maddesi** Teftiş ve İdari Yaptırımlar başlığında teftiş, inceleme, araştırma, müfettişin yetki, yükümlülük ve sorumluluğunu ve **26. maddesi** ise idari para cezaları ve uygulanması düzenlemektedir.

Ayrıca GebeEKY m.23 uyarınca işverenler İş Kanununa tabi işyerlerinde açtıkları oda ve yurtlarla ilgili bilgi ve belgeleri, açılma tarihinden itibaren en geç 30 gün içinde bir rapor halinde MEB ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na gönderirler.

Ayrıca 1997 tarihli İş 1475 Sayılı İş Kanununa Tabi İşyerlerinde İşverenlerin Kuracakları Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Eğitim ve İşleyiş Esasları Hakkında Tüzük m. 7 uyarınca Tüzük hükümlerine göre işverenlerin kuracakları okul öncesi eğitim kurumlarının "eğitim faaliyetleri" MEB tarafından denetlenir.

İşyeri denetimleri konusunda İş Müfettişliği ve İş Teftiş Kurulu Başkanlığı, sorumlu kuruluş olarak görünmektedir. **4857 sayılı İş Kanunu'nun "Devletin Yetkisi" başlıklı 91/1. maddesinde** "Devlet çalışma hayatı ile ilgili mevzuatın uygulanmasını izler, denetler ve teftiş eder" hükmü yer almaktadır. Bu ödev ve yetki Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı teftiş ve denetlemeye yetkili iş müfettişlerince yapılır hükmü ile iş müfettişlerine devredilmiştir.

İş denetimlerinin yasal dayanakları ve İş Teftiş Kurulu Başkanlığının görevleri için bkz. Ek.1

İzmir İş Teftiş Grup Başkanlığı'na yapılan ziyarette öne çıkanlar için bkz Ek 2.

Son olarak **4857 sayılı İş Kanunu madde 114'e göre** "Çalışma barışının ve endüstri ilişkilerinin geliştirilmesinde, çalışma hayatıyla ilgili mevzuat çalışmalarının ve uygulamalarının izlenmesi amacıyla; Hükümet ile işveren, kamu görevlileri ve işçi sendikaları konfederasyonları arasında etkin danışmayı sağlamak üzere, üçlü temsile dayalı istişari mahiyette bir danışma kurulu oluşturulur. Kurulun çalışma usul ve esasları çıkarılacak bir

yönetmelikle düzenlenir”.

Çalışma hayatı ile ilgili en eksik uygulamalardan biri olarak işyerleri bünyesindeki çocuk bakım hizmetlerinin, Üçlü Danışma Kurulu’nda gündeme alınması gerektiğini savunuyoruz.

Bkz. Ek. 3- İhtiyaç Duyulan Yasal Düzenlemeler.